

KREU III

- ▶ Pse është shumë vështirë të matet sasia e parasë në qarkullim?
- ▶ Çka është qasja transaksionale e çka qasja e likuiditetit në matjen e parasë?
- ▶ Si është definuar zyrtarisht paraja në SHBA e si në Shqipëri?
- ▶ Cili është definicioni më i mirë i parasë?
- ▶ A ka paraja ardhmëri? Si do të duket paraja në të ardhmën?

Rëndësia e definimit të parasë

- ▶ Punësimi më i lartë, stabiliteti i çmimeve, zhvillimi ekonomik dhe bilanci në pagesat ndërkombëtare janë në mënyrë të drejtëpërdrejt ose të tërthortë të ndërlidhuara me ndryshimin e përgjithshëm të ofertës së parasë ose ndryshimeve në shtimin e parasë.
- ▶ Shumë vështirë është të përcaktohet koncepti “optimal” i sasisë së parasë dhe shkalla e shtimit të parasë.

Rëndësia e definimit të parasë

- ▶ Politika monetare e SHBA përcaktohet me akcionet e FED-it që përcakton sasinë e ofruar të parasë me qëllim të realizimit të qëllimve nacionale ekonomike.
- ▶ A) Duhet të ekzistojë lidhja e ngushtë në mes definimit teorik të parasë dhe atij empirik (të matshëm) të definimit të parasë;
- ▶ B) FED-i duhet të jetë në gjendje që të kontrolloj sasinë e parasë të definuar në mënyrë empirike me mjetet që i ka në dispozicion me qëllim që të realizohen qëllimet e parashtruara të shtimit të parasë;

Rëndësia e definimit të parasë

- ▶ C) Definimi empirik i parasë duhet që të jetë ngushtë i ndërlidhur me qëllimet më të rëndësishme nacionale.
- ▶ Politika e sukseshme monetare nënkuptonë që FED-i në mënyrë të duhur të mat paranë dhe që në mënyrë efikase të kontrollojë shkallën e shtimit të parasë.

Dy qasjet për definimin dhe matjen e parasë

- ▶ Ekzistojnë dallime dhe mospajtime rreth definimit më të drejtë të parasë dhe matjes më të “mirë” të parasë.
- ▶ Dy qasjet kryesore për matjen e parasë janë:
 - Qasja transaksionale, që thekson rëndësin e parasë si mjet këmbimi dhe
 - Qasja e likuiditetit që thekson rëndësin e parasë si mjet i përkohëshëm për ruajtjen e vlerës.

Qasja transaksionale

- ▶ Përkrahësit e kësaj qasjeje potencojn se rëndësia e parasë qëndron në faktin se individët e pranojnë ate dhe vetëm ate si mjet pagese për mallrat dhe shërbimet tjera;
- ▶ Sipas definimit teorik në kuadër të kësaj qasje duhet të përfshihen vetëm ato mjete që shërbejnë si mjet këmbimi për masën empirike të parasë.
- ▶ Këto mjete janë: parat metalike, kartëmonedhat dhe llogaritë rrjedhëse për të cilat individët nënshkruajn çeqe.

Qasja transaksionale

- ▶ Paraja e definuar në këtë mënyrë pasqyronë një ndërlidhje të sigurtë me qëllimet ekonomike nacionale.
- ▶ Individët dhe firmat e mbajnë paranë me qëllim që ti paguajnë shpenzimet e rregullta në të ardhmen e afert; individët i mbajnë paratë për “t’i shpenzuar”;
- ▶ Ekonomistët këtë arsyeje të mbajtjes së parasë për rastet urgjente e emërtojnë “motivi i kujdesit”

Qasja transaksionale

- ▶ Rëndomtë mjetet e mbajtura në këtë formë (monedhat, kartëmonedhat dhe llogarit rrjedhëse) nuk sjellin normë interesi dhe për atë arsyeje kanë kosto oportune në shumën e normë së interesitkamatës së humbur (të lëshuar);
- ▶ Për këtë shkak është gjithnjë e pritshme se individët do të minimizojnë sasinë e parasë që e mbajnë si mjet këmbimi.

Qasja e likuiditetit

- ▶ Qasja e likuiditetit në matjen e parasë thekson se vetia parësore e parasë në krahasim me mjetet tjera është likuiditeti i saj.
- ▶ Paraja është pjesa më likuide e pasurisë.
- ▶ Likuiditeti i pasurisë ka të bëjë me lehtësinë që një individ mund të shet (ta shëndërroj në para) këtë pasuri në ndonjë datë të paditur në të ardhmen sipas çmimit të ditur nominal në \$, gjatë periudhës së shkurtër dhe me kosto minimale,

Qasja e likuiditetit

- ▶ Qasja e likuiditetit thekson rëndësinë e parasë si mjet për ruajtjen e vlerës, ndërsa anashkalonë rëndësin e rolit të parasë si mjet këmbimi;
- ▶ Paraja është mjeti më likuid në krahasim me të gjitha mjetet tjera dhe individi nuk duhet që të shëndërroj paranë në diçka tjetër para blerjes së mallrave dhe shërbimeve;
- ▶ Vlera nominale (por jo e vërteta) e parasë kartëmonedhë e 1 \$ gjithëhere është 1 \$;

Qasja e likuiditetit

- ▶ Nga ana tjetër shtëpia ose pasuria tjetër e palujtëshme nuk është mjet shumë likuid;
- ▶ Çmimet reale të shtëpive ndryshojnë vlerat e tyre; vlera në dollar e një shtëpie në të ardhmën me siguri të madhe do të ndryshoj nga vlera në dollar e një shtëpie në kohën e tashme;
- ▶ Në përgjithësi çdo mjet që pronarit i siguronë vlerën nominale fikse të dollarëve në të ardhmën është kandidat për përfshirjen në masën likuide të parasë.

Si e matë shteti paranë pas luftës

- ▶ Gjatë vitit 1990 dhe 1991 okupimi i Kuvajtit nga ana e Irakut, shpallja e dinarit kuvajtian si të pavleshëm;
- ▶ Shumë qytetar kuvajtian borxhet e tyre i paguan në dinar irakien (që ishte 1 / 15 e dinarit kuvajtian);
- ▶ Pas çlirimit është kërkuar që llogaritë të denominohen në dinar kuvajtian;
- ▶ Shpenzimet për “kthimin e besimit” për shtetin ishin më të mëdha se 20 miliardë \$.

Si FED-i matë paranë

- ▶ Fed gjatë matjës së sasisë së parasë merrë parasysh qasjen transaksionale dhe qasjen e likuiditetit, si rezultat i kësaj ai shqyrtonë masat e ndryshme të parasë.
- ▶ Baza monetare në standardin e arit është e barabartë me shumën e shufrave të arit;
- ▶ Në kuadër të sistemit fiduciar të parasë, ari nuk e luan rrolin direkt, por prap ekzistonë baza monetare, që është e barabartë me sasinë e parasë që është prodhuar nga ana e Qeverisë.
- ▶ Në SHBA kjo para është e barabartë me keshin të rritur në rezervat e institucioneve depozituese.

Paratë e gatshme - keshi

- ▶ Monedhat që i ka emituar Ministria e financave të SHBA;
- ▶ Vlera e monedhës në vlerën e çdo paraje metalike është më e vogël se sa vlera nominale e monedhës;
- ▶ Kohë pas kohe vlera në tregun e mataleve të përdorura në monedhë është rritur aq shumë sa që monedhat humbnin nga qarkullimi;
- ▶ Individët i ruanin monedhat dhe pastaj i shkrinin në metal edhe pse kjo ishte antiligjore;

Paratë e gatshme - keshi

- ▶ P.sh. Në vitin 1950 vlera e tregut e argjentit në monedhën prej 10 cent ishte 7 cent, deri në vitin 1962 vlera e tregut ishte më e lartë se 10 cent, kështu që kjo monedhë shumë shpejtë humbi nga qarkullimi;
- ▶ Individët e shkrinin monedhën e argjentit për shkak të argjendit;
- ▶ Kur argjenti shitej për 2\$ për uncë, monedhat e argjentit në vlerë nominale prej 1000\$ kishte vlerën në treg prej 1550\$

Paratë e gatshme - keshi

- ▶ Kartëmonedhat në SHBA që emitohen nga bankat e FED- it dhe Ministria e financave, deri në vitin 1960 Ministria e financave ka emituar kartëmonedhat me vlerë nominale prej 1 \$;
- ▶ Pjesën tjetër të kartëmonedhave në qarkullim e kanë emituar 12 bankat që janë në kuadër të FED- it, dhe çdo njera prej tyre emiton paratë e gatshme.

Rezervat e institucioneve depozitare

- ▶ Janë fondet që këto institucione – organizatat financiare siç janë bankat afariste, kreditore, kursimoret etj. që kanë depozite shumë likuide që i mbajnë në FED, të rritura për shumën e keshit që këto institucione i mbajnë në FED si rezerva të detyrueshme;
- ▶ FED- i në masë të konsiderueshme ndikonë në shumën e rezervave të institucioneve depozitare, kështu që këto mjete dhe keshi drejtëpërsëdrejti paraqesinë ofertën e parasë që e ofronë Qeveria.

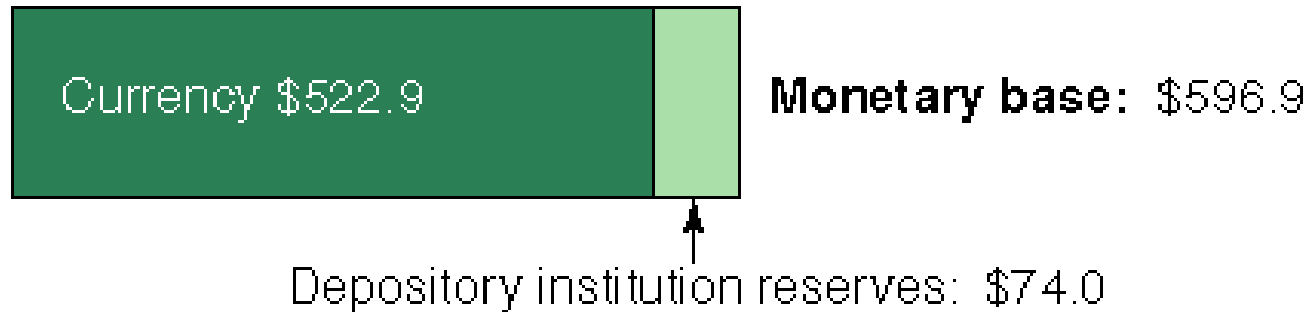
M1: Qasja transaksionale

- ▶ Masa më e gjërë e bazës monetare përfshinë edhe keshin që e emiton FED dhe depozitat e parasë në shikim tek institucionet private depozituese;
- ▶ Të gjithë ne e përdorim keshin për transaksione të ndryshme;
- ▶ Rëndësia e keshit në SHBA është rritur shumë shpejtë, në vitin 1973 sasia e parasë në qarkullim për një amerikan ishte rreth 325\$ në vitin 1993 është rritur në 1050\$;

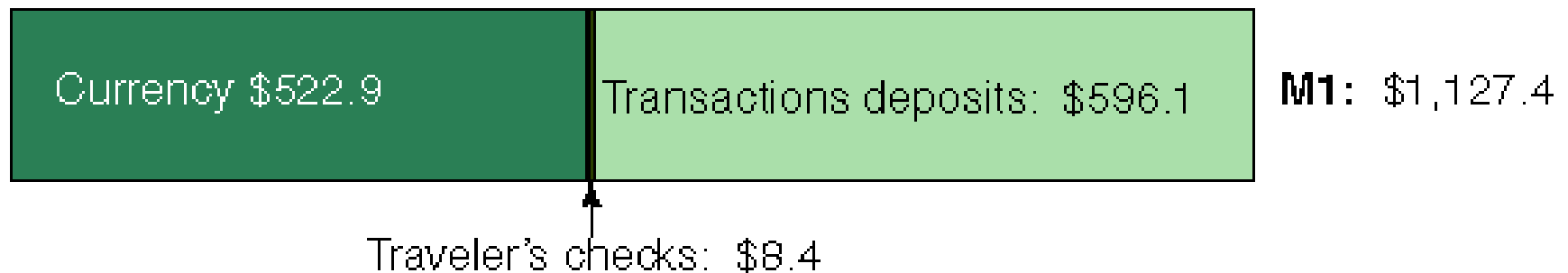
M1: Qasja transaksionale

- ▶ Llogaritë transaksionale
- ▶ Depozitat në shikim në pronësi të institucioneve jo financiare;
- ▶ Depozitat tjera në shikim, llogaritë ATS
- ▶ Çequet e udhëtarëve
- ▶ American Express, Citibank ose Cooks etj.

Components of the Monetary Base and M1 (\$ Billions)

(a)

(b)

M2 – Qasja e likuiditetit

- ▶ Definimi paksa më i gjërë i definimit të parasë quhet agregati monetar M2;
- ▶ M2 përfshinë M1 të rritur nga:
 - ▶ A) Kursimet dhe depozitat e afatizuara në të gjitha institucionet depozituese;
 - ▶ B) Kontratat për blerjen e obligatave shtetërore (RP) tek bankat afariste;
 - ▶ C) Saldot në llogaritë e fondeve të përbashkëta në tregun e parasë
 - ▶ D) llogaritë e depozituara në tregun e parasë

Masa e parasë si mjet i përkohshëm i ruajtjes së vlerës

Table 1-2 The Components of M2 (in \$ billions)

M1	\$1,127.4
Small-denomination time deposits	963.6
Savings deposits and money market deposits	1,733.0
Individual and broker-dealer money market mutual funds	871.0
M2	<u>\$4,695.0</u>

Source: Board of Governors of the Federal Reserve System, H.6(508) *Statistical Release*, March 9, 2000.

M2 – Qasja e likuiditetit

- ▶ Depozitat kursyese;
- ▶ Llogaritë e kursimit me raport;
- ▶ Kursimi përmes librezës së kursimit;

Pjesa më e madhe e M2 përbëhet prej depozitave të kursimeve dhe depozitave të vogla me afat në bankat dhe institucionet e kursimit. Këto mund të përdoren pothuajse pa vështirësi për bërjen e pagesave. Në rastin e një depozite kursimi, banka duhet të njoftohet për të transferuar fondet nga depozitat e kursimit në një llogari të çekueshme. Për depozitat me afat, parimisht, është e nevojshme të pritet derisa të maturohen, përndryshe çdo tërheqje para afatit shoqërohet me një gjobë.

M3 – Definimi edhe më i gjërë i parasë

- ▶ M3 përfshin në vete M2 dhe:
- ▶ A) Depozitat e mëdha të kursyera (Jambo CD), që përfshinë shumat më të mëdha se 100.000 \$. Dallimi me depoziata e vogla të kursyera është se depozitat e vogla nuk janë të bartshme, kurse të mëdhat mund të shiten ose blehen pa probleme dhe pa zvogëlimin e normës së interesit;
- ▶ Jambo CD përdoren nga firmat e mëdha si mjet investimi për fondet e lira në periudha të shkurta kohore;

M3 – Definimi edhe më i gjërë i parasë

- ▶ B) Kontratat deponuese për blerjen e përsëritshme të obligatave shtetërore tek bankat afariste ose bankat e kursimit, zakonisht arbritja e tyre bëhet në periudhën nga 1 javë deri në 1 muaj;
- ▶ C) Eurodollarët e depozituar, arrin për pagesë gjatë 1 jave deri në 1 muaj;
- ▶ D) Salldoja e fondeve të përbashkëta nga tregu i parasë që i posedojnë institucionet, janë llogaritë e fondeve të përbashkëta e jo të individëve të ndryshëm,

M3 – Definimi edhe më i gjërë i parasë

- ▶ Për çka dallohen komponentet e përfshira në M2 nga ato të përfshira në M3, dallimi qëndron në likuiditetin e tyre;
- ▶ Depozitat e mëdha të kursyera (Jambo CD), janë më pakë likuide se depozitat e vogla të kursyera

Kur kalojmë nga M1 te M3 likuiditeti i aktiveve bie, ndërsa interesi që sjellin ato rritet. Paraja në dorë sjell një interes të barabartë me zero. Llogaritë e çekueshme të tipit NOW sjellin një interes më të vogël se depozitat me afat, dhe kështu me radhë. Pra, kemi të bëjmë me një lidhje inverse tipike ekonomike, një likuiditet më i madh do të thotë interes më i vogël dhe anasjelltas.

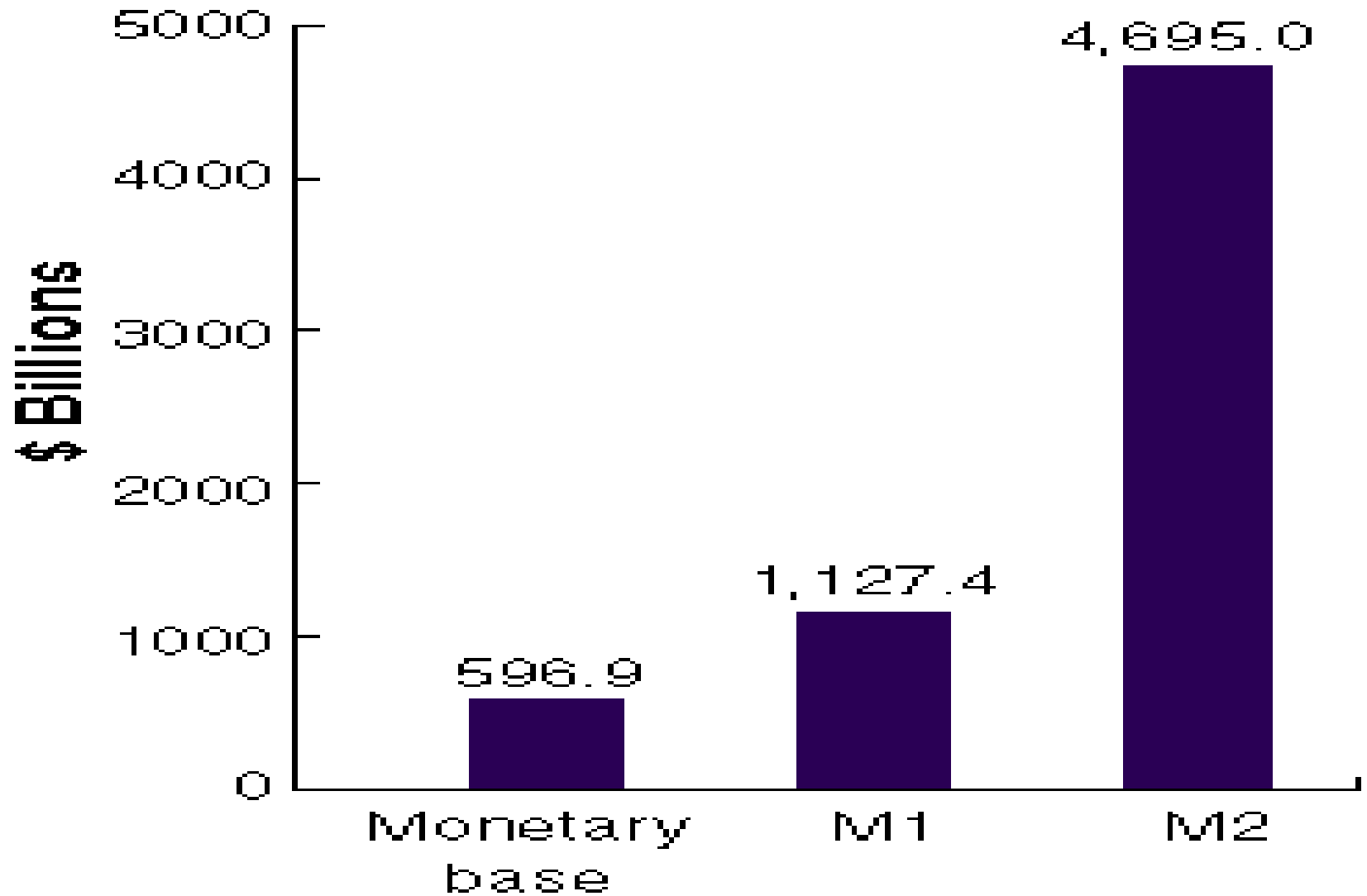
Aggregati monetar M3

Table 1-3 The Components of M3 (in \$ billions)

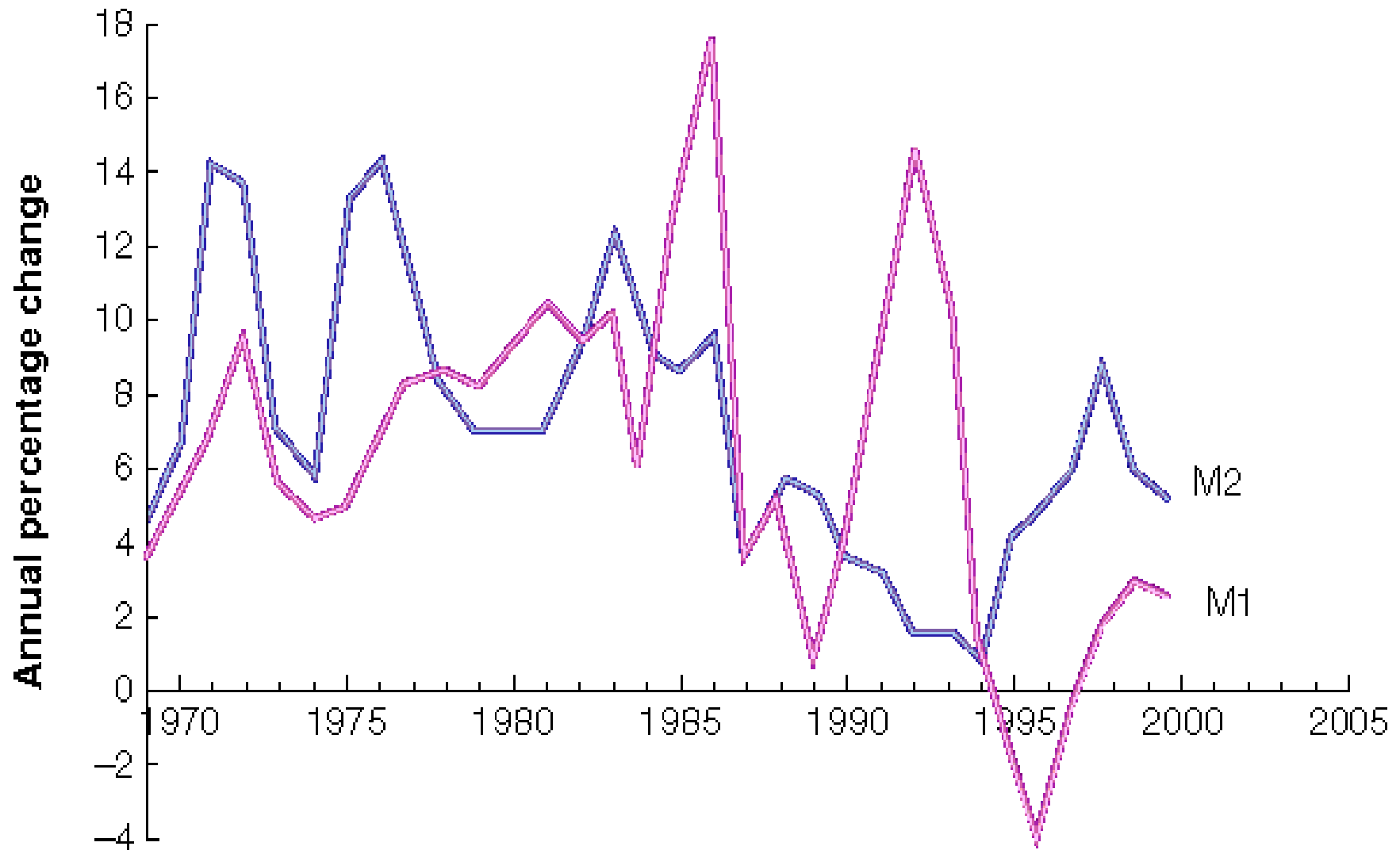
M2	\$4,695.0
Large-denomination time deposits	692.2
Term repurchase agreements and Eurodollar deposits	505.7
Institution-only money market mutual funds	638.2
M3	<u>\$6,531.1</u>

Source: Board of Governors of the Federal Reserve System, H.6(508) *Statistical Release*, March 9, 2000.

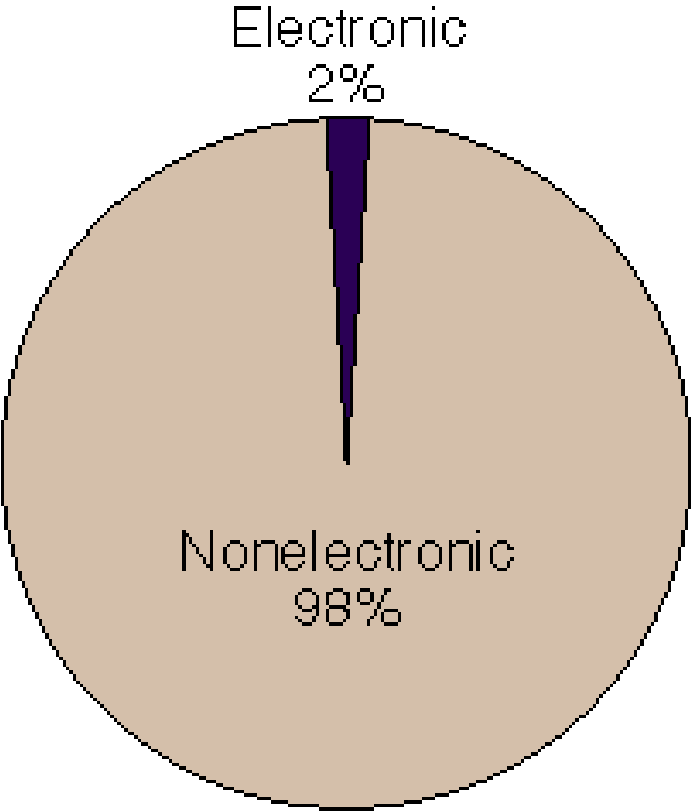
Comparing the Monetary Base, M1, and M2 (\$ Billions)

Annual Growth Rates of M1 and M2

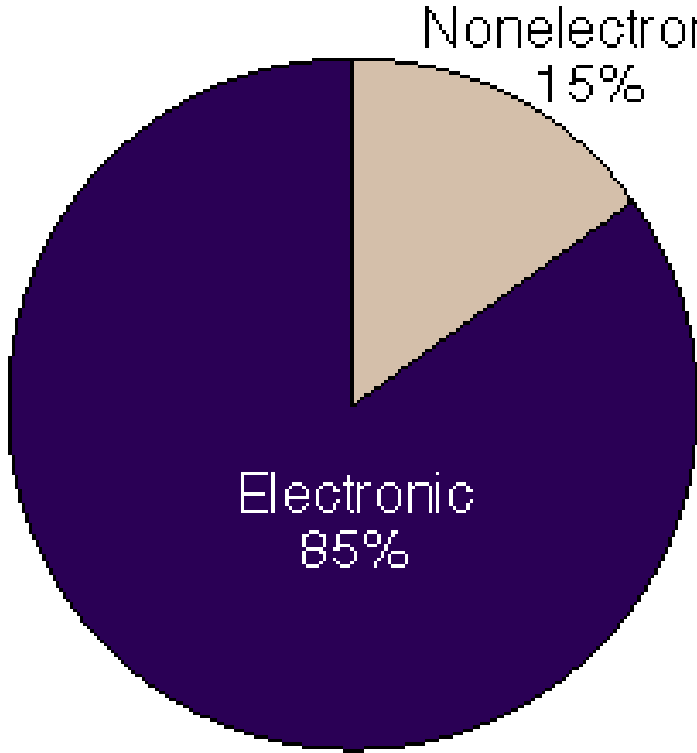

Electronic versus Nonelectronic Payments

Number of transactions

(a)

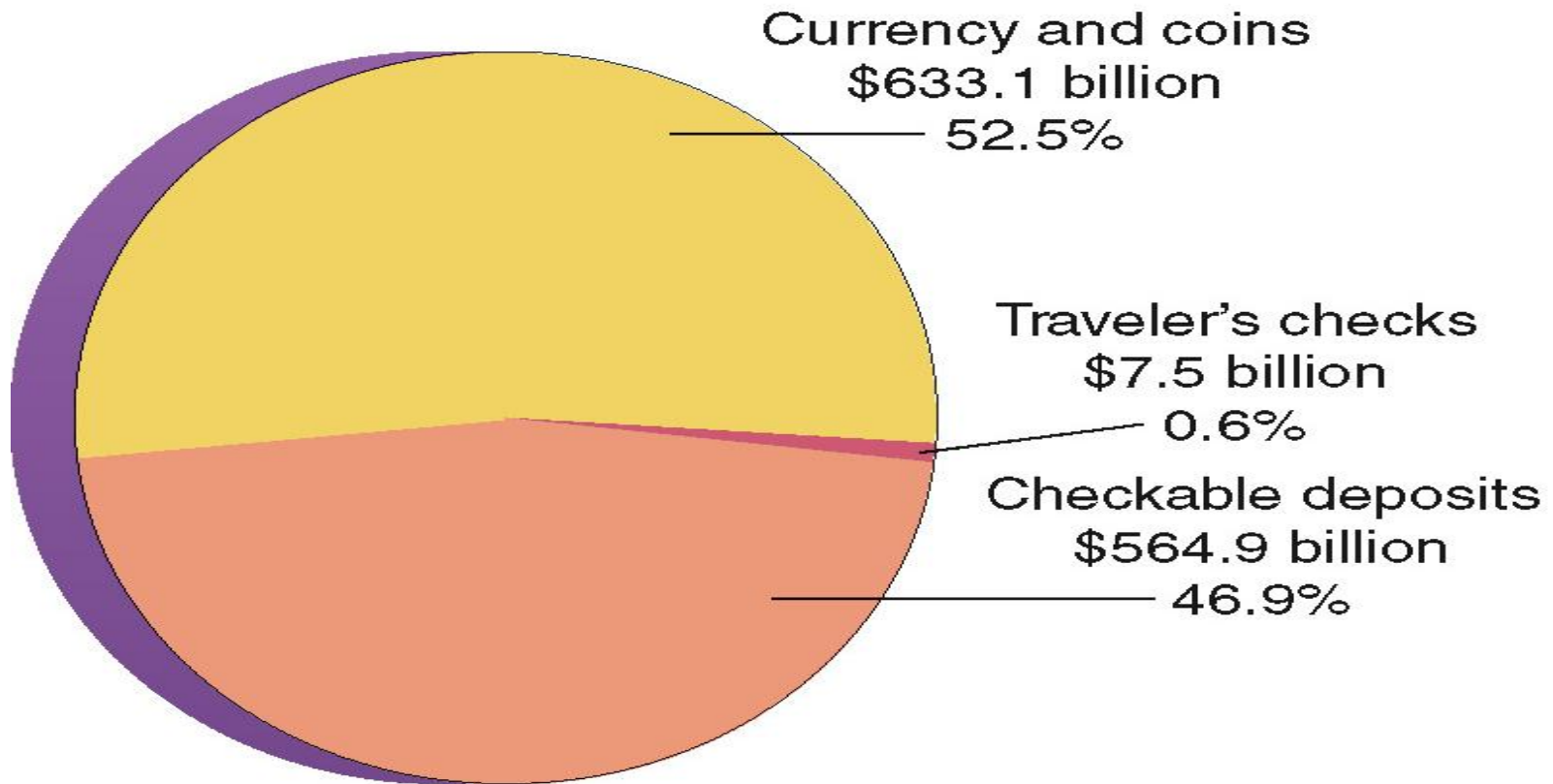
Dollar value of transactions

(b)

Masa e Likuiditetit: L

- ▶ FED- i zakonisht përdor masën më të gjërë të likuiditetit dhe të njëjtën e shenon me L;
- ▶ L përbëhet nga M3 të rritur për mjetet tjera likuide siç janë depozitat në evrodollar të rezidentëve të SHBA (perveç bankave), akceptet bankare, depozitat afatshkurta shtetrëore, letrat me vlerë të shtetit dhe obligatat e kursimit të qeverisë amerikane.

Composition of the U.S. M1 Money Supply, 2000

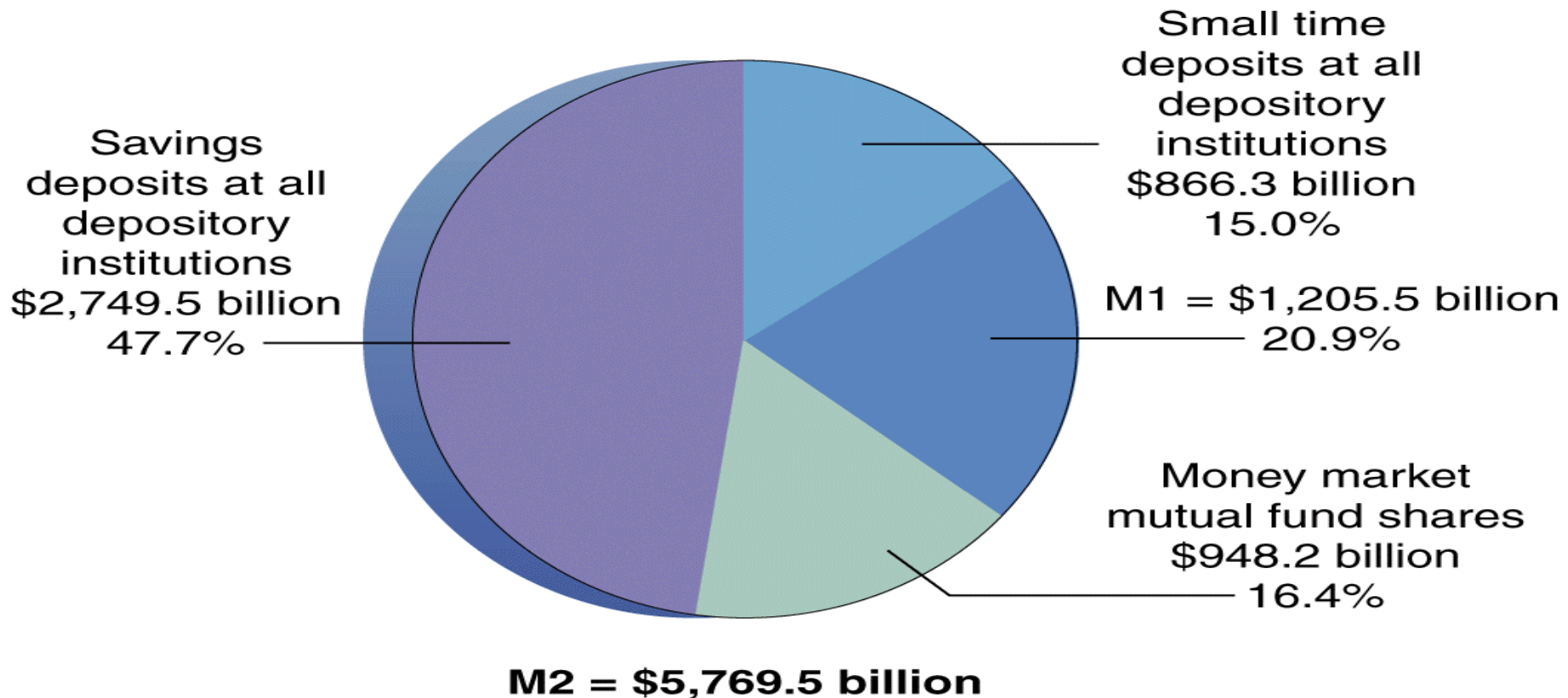

M1 = \$1,205.5 billion

Source: Federal Reserve Bulletin, Economic Indicators, various issues

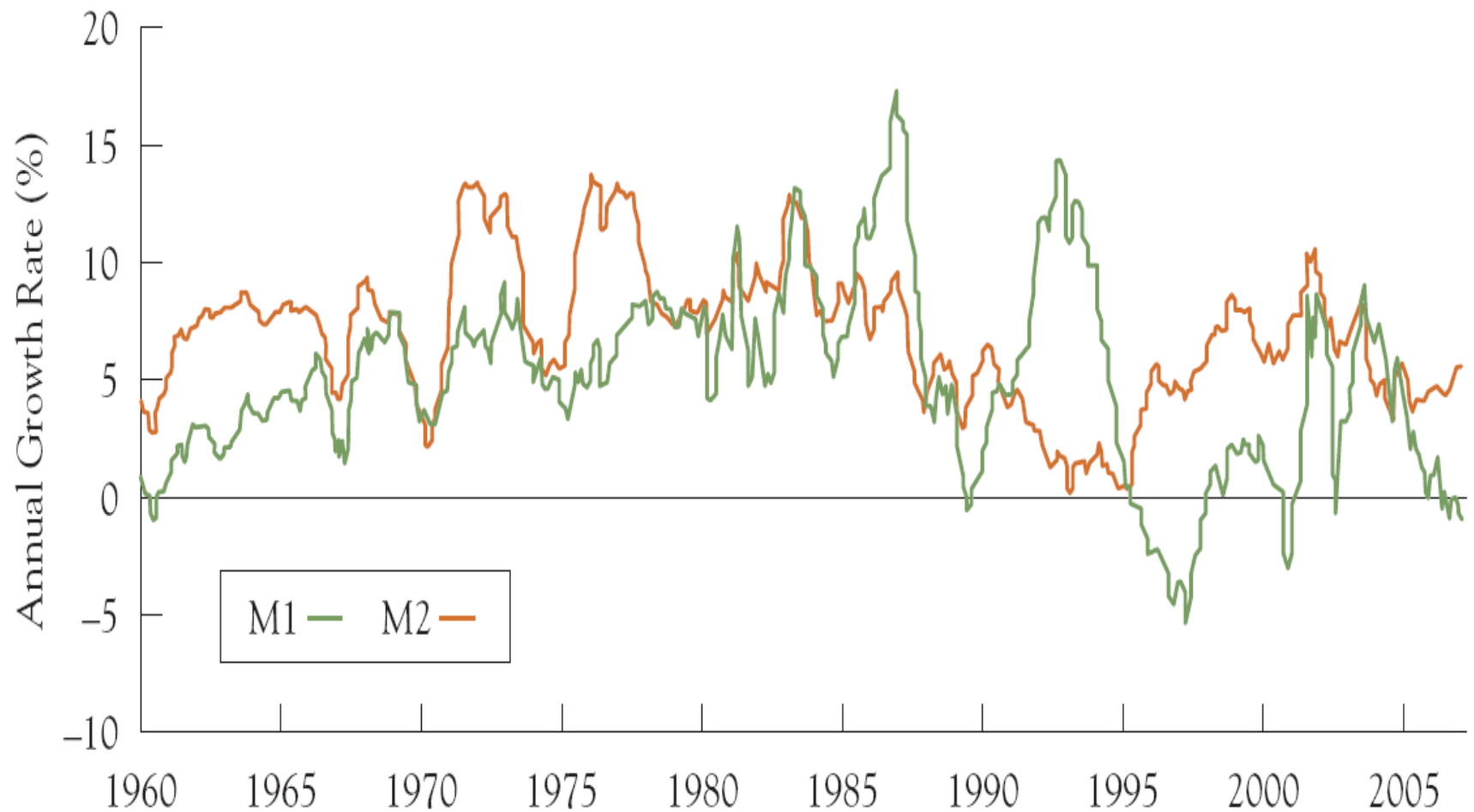
Composition of the U.S. M2 Money Supply, 2000

Panel (b)

Source: Federal Reserve Bulletin, Economic Indicators, various issues

Normat e ritjes ne agregate monetare

Klasifikimi i Bankës së Shqipërisë.

Pas transformimeve të para drejt ekonomisë së tregut, me krijimin e sistemit bankar me dy nivele, Banka Qendrore e Shqipërisë, si autoriteti i hartimit dhe zbatimit të politikës monetare, ka përcaktuar agregatët monetarë që përdoren aktualisht në vendin tonë, duke i klasifikuar në M1, M2, M3. Në vendin tonë, për shkak të tranzicionit i cili karakterizohet nga një sistem financiar i pa zhvilluar, instrumentat financiar që luajnë rolin e parasë janë tepër të kufizuar. Kjo pasqyrohet edhe në aktivet financiare që përbëjnë agregatët monetarë, të cilët përgjithësisht janë të thjeshtë. Ky

klasifikim mban parasysh parimin kryesor që kështu nga një agjencë në tjetrin bëhet sipas shkallës së likuiditetit të instrumentave financiarë që përfshihen në to.

M1 përbëhet nga kartmonedhat, monedhat, çeqet e udhëtarëve dhe nga depozitat pa afat, të cilat shërbejnë direkt si para transaksionesh.

M2 përbëhet nga M1 plus depozitat me afat të cilat mund të kthehen në para transaksionesh me një kosto të caktuar.

M3 përbëhet nga M2 plus depozitat në valutë të huaj të cilat janë më pak likuide se depozitat me afat.

Rezerva në ar e BSH-së, 80 milionë USD

- ▶ Kështu, vlera e arit të vendosur në depozita, mjete të Bankës ishte rreth 4.7 miliardë lekë, nga 4.9 miliardë që ishte në korrik 2008, e cila përbëhet prej 69.225.08 onz ar (1 onz baras 28.35 gramë).
- ▶ Ari është vlerësuar me kursin e këmbimit fiks të Londrës në datën e bilancit. Më 29 gusht 2008, një onz ar u vlerësua me 836.50 dollarë.

REZERVAT E BQSH

- ▶ Ari dhe metale të tjera të çmuara të përfshira në aktive në monedhë vendase prej 2.297 milionë lekë, përfshin gjendjet e platinit dhe të argjendit në kasafortë, të vlerësuara me kursin e këmbimit fiks të Londrës në datën e bilancit, me një shumë totale prej 200 milionë lekësh më 29 gusht 2008 (korrik '08 - 293 milionë lekë), si edhe ar jo monetar prej 2.097 milionë lekë (korrik '08 2.100 milionë lekë).

